

KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Korupcija būvniecībā: riski un sekas

Ilze Jurča

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieka vietniece korupcijas novēršanas jautājumos

KORUPCIJAS NOVĒRSANĀS UN APKAROŠANĀS BIROJS

Korupcijas definīcija

- **Korupcija** – publiskās varas izmantošana privāta labuma gūšanai

Eiropas padome:

- **Korupcija** ir kukuļošana vai jebkura cita to personu rīcība, kam uzticēta atbildība valsts vai privātajā sektorā un kuras pārkāpj savus pienākumus, kas izriet no viņu:
 - valsts amatpersonas,
 - privāti nodarbinātās personas,
 - neatkarīga uzņēmēja statusa
 - vai citām līdzīga veida attiecībām,

un kas ir vērsta uz nepelnītu priekšrocību iegūšanu sev vai citiem

Publiskis pilnvarojums

Privātas intereses

KORUPCIJA IR KRIMINĀLI SODĀMA RĪCĪBA

KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Būvniecības procesā iesaistītās amatpersonas

Būvniecības procesa organizēšana

- Pašvaldības būvvalde (arhitekts, būvinspektors)
- VKPAI
- VUGD
- Citi

Būvniecības procesa uzraudzība

- Pašvaldības būvinspektors
- Ekonomikas ministrija

Publiskie būvdarbu iepirkumi

- Iepirkumu komisiju locekļi; iestāžu vadība

Teritoriālā plānošana

- Pašvaldību deputāti

Korupcijas cēloņi

VISPĀRĒJIE:

- Ierobežojumi un pienākumi (birokrātijas radītie cēloņi);
- Nepilnības tiesību aktos;
- Sabiedrības un personīgo interešu sadursme;
- Liela naudas loma politiskās varas iegūšanā;
- Nevienlīdzīgs ienākumu sadalījums sabiedrībā.

INDIVIDUĀLIE:

- Izdevība (iespējas);
- Neadekvāti (zemi) ienākumi;
- Norādījumi “no augšas”
- Rīcības brīvība: nekontrolēta valsts resursu pārvalde;
- Apgrūtināta pārkāpuma atklāšana;
- Minimāls risks vainīgajam tikt pieķertam;
- Sabiedrības tolerance pret korupciju.

Korupcijas uztvere

Eurobarometra aptaujas rezultāti, atbildot uz jautājumu:

Vai Jūs domājat, ka kukuļa došana un ņemšana,

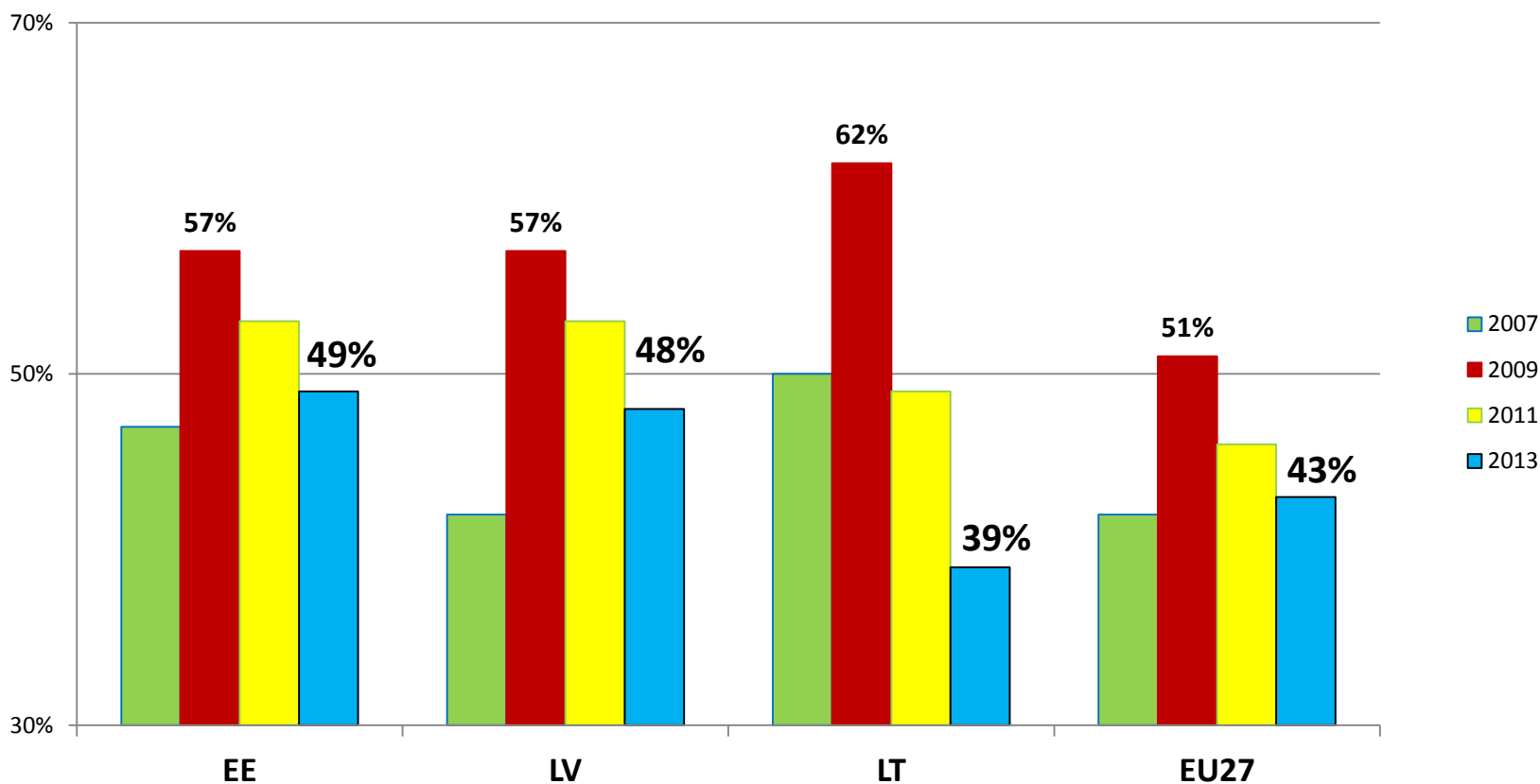
kā arī ļaunprātīga amata pilnvaru izmantošana ir izplatīta šajās procedūrās?*

	Amatpersonas organizē iepirkumu konkursus	Amatpersonas izsniedz būvatļaujas	Inspektori (veselības, būvniecības, ēdiena kvalitātes, sanitārās kontroles, licencēšanas)	Amatpersonas izsniedz uzņēmējdarbības atļaujas	Cilvēki, kas strādā sabiedrības veselības aizsardzības nozarē	Cilvēki, kas strādā valsts izglītības nozarē
DK	22%	26%	23%	13%	12%	6%
EE	45%	49%	30%	41%	30%	16%
LV	47%	48%	40%	35%	53%	20%
LT	46%	39%	41%	25%	74%	22%
FI	31%	31%	11%	18%	4%	2%
SE	49%	43%	34%	31%	9%	9%
EU27	45%	43%	35%	33%	33%	16%

*) Special EUROBAROMETER 397/ Wave 79.1 (2013). Corruption.

Korupcijas uztvere

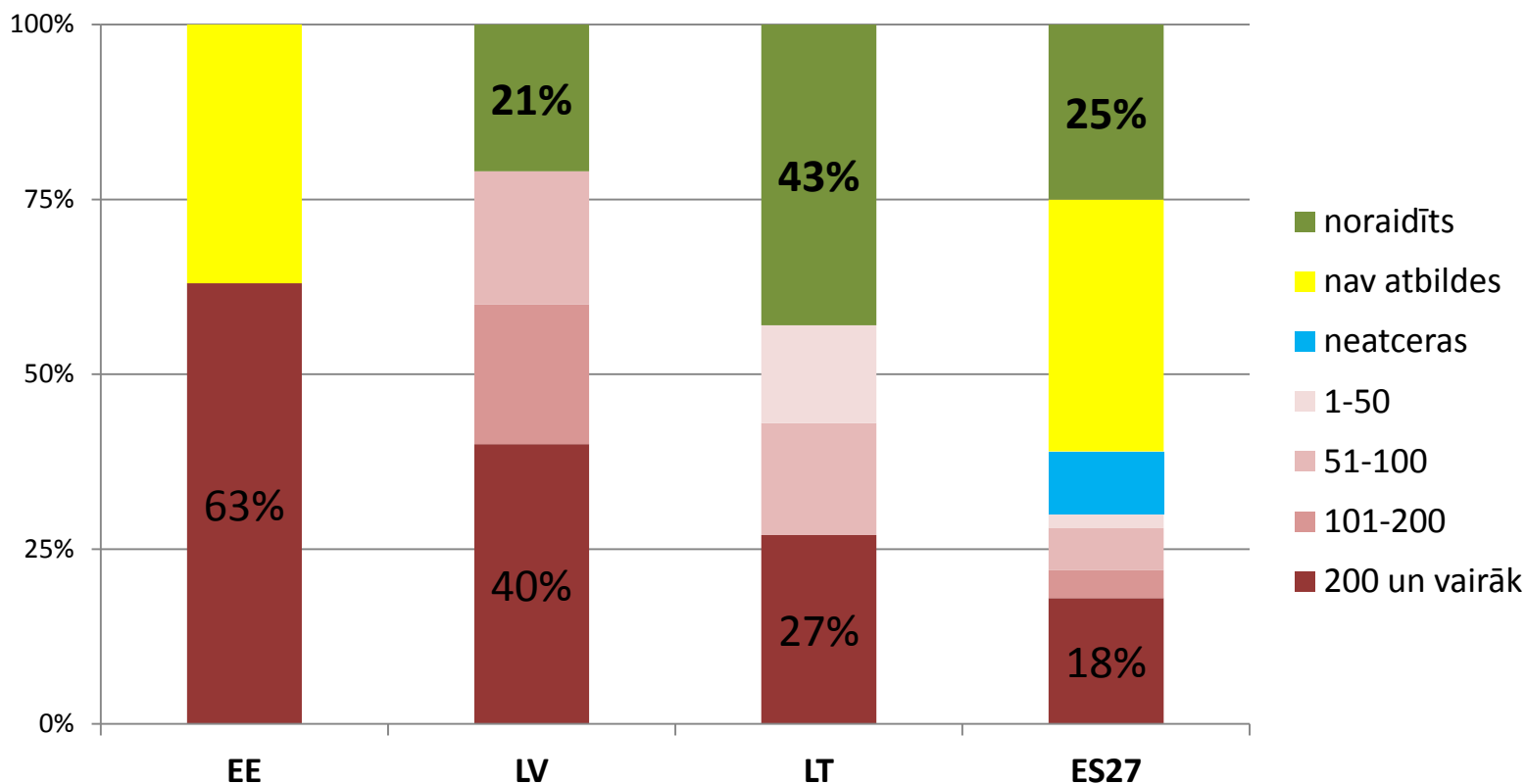
Eurobarometra aptaujas rezultāti, atbildot uz jautājumu: Vai Jūs domājat, ka kukuļa došana un ņemšana, kā arī ļaunprātīga amata pilnvaru izmantošana ir izplatīta būvatļaujas izsniegšanas procedūrās?*

*) Special EUROBAROMETER (2007, 2009, 2011, 2013). Attitudes of Europeans towards Corruption.

Korupcijas pieredze

Eurobarometra aptaujas rezultāti, atbildot uz jautājumu:
**Cik liels kukulis tika lūgts vai sagaidīts saskarsmē ar amatpersonām,
 kas izsniedz būvatļauju? (eiro)?***

*) Special EUROBAROMETER 397/ Wave 79.1 (2013). Corruption.

KORUPCIJAS NOVĒRSANĀS UN APKAROŠANĀS BIROJS

Labvēlīgie apstākļi korupcijai būvniecībā

ĀRĒJIE FAKTORI (1):

- Liels finanšu apgrozījums būvniecības nozarē palielina varbūtību lielu ekonomisko, dažkārt pat politisko interešu klātbūtnei būvniecības plānošanā un realizēšanā;
- Varas monopols un konkurences trūkums (ekskluzīvi pakalpojumi, regulējošā darbība);
- Komplicēts, dažādos līmeņos atšķirīgs, dažkārt pārmērīgs normatīvais regulējums;
- Nav ārējas uzraudzības un iekšējās kārtības noteikumu situācijās, kad būvvaldei jāuzrauga pašvaldības (sava darba devēja) būvobjektu celtniecība;
- Politisko partiju finansēšanas sistēma.

KORUPCIJAS NOVĒRSĀNAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Labvēlīgie apstākļi korupcijai būvniecībā

ĀRĒJIE FAKTORI (2):

- Dažādi ierobežojumi – atļaujas, licences, sertifikāti (mazāk ierobežojumu, mazāka korupcija);
- Būvvaldes darbinieki gūst ienākumus, strādājot paralēli vairākās darba vietās;
- Liela interešu konflikta iespējamība ļoti maza atbildīgo amatpersonu skaita dēļ;
- Dabas resursu aizsardzības pasākumi (dabas pamatnes teritorijas);
- Iedzīvotāju iecietība.

KORUPCIJAS NOVĒRSANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Labvēlīgie apstākļi korupcijai būvniecībā

IEKŠĒJIE FAKTORI:

- Būvinspektori pārsvarā būvniecības objektus apseko vieni;
- Atsevišķās būvvaldēs ir nesamērīgi liels uzticēto funkciju un darba apjoms un nepietiekami cilvēkresursi;
- Daļā būvvalžu ierobežoti finanšu resursi liedz veikt regulārus apsekojumus būvobjektos;
- Būvvalžu amatpersonām ir tiešs vienpersonisks kontakts ar pasūtītājiem (nav nošķirta konsultēšanas un lēmumu pieņemšanas funkcija);
- “Savējo” sindroms.

Atklātie noziedzīgie nodarījumi

Valsts amatpersonas pretiesiska rīcība

- Ilgstoša amatpersona kukuļošana saistībā ar AS «Latvenergo» realizētajiem **Pļaviņu HES** un **TEC-2** rekonstrukcijas projektiem (2006.-2010.):
 - ✓ TEC-2: 178 milj. eiro, 289 milj. eiro un 57 milj. ASV dolāru apmērā;
 - ✓ Pļaviņu HES: 32 milj. eiro apmērā.

Lai nodrošinātu labvēlīgu lēmumu pieņemšanu vairākās ārvalstīs – Spānijā, Turcijā un Zviedrijā – reģistrētu uzņēmumu interesēs saistībā ar minētajiem rekonstrukcijas darbiem, AS „Latvenergo” amatpersonas un darbinieki, izmantojot savu dienesta stāvokli un rīkojoties mantkārīgā nolūkā, personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās pieņēmušas kukuļus lielā apmērā:

- ✓ Par TEC-2 pirmo kārtu – ne mazāk kā 6 milj. eiro;
- ✓ Par Pļaviņu HES – ne mazāk kā 1 milj. eiro;
- ✓ Par TEC-2 otro kārtu – plānotais 11 milj. eiro (nodots 1,1 milj. eiro).

Krimināllietas ietvaros panākts Latvenergo un uzņēmuma **līguma summas samazinājums** par 11 milj. eiro, par **noziedzīgi iegūtu mantu** atzīti 918 420 latu, atmaksāta kukuļos pārskaitītā summa 1,13 milj. eiro.

Atklātie noziedzīgie nodarījumi

- 2009.gadā **Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas valdes loceklis** un divi SIA pārstāvji grupā, pēc iepriekšējas vienošanās, ar viltu mākslīgi palielinot plānotās izmaksas Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas 5.korpusa jeb Vecāku mājas būvdarbiem, ieguva tiesības uz nodibinājuma „Bērnu slimnīcas fonds” naudu vismaz 21 000 latu apmērā, tādējādi izdarot krāpšanu lielā apmērā attiecībā pret nodibinājumu.

+VUGD amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli, pieprasīja kukuli 2 000 latu apmērā par to, lai nefiksētu pārbaudes laikā Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas objektā konstatētos ugunsdrošības un civilās aizsardzības noteikumu pārkāpumus.

Atklātie noziedzīgie nodarījumi

- 2008. gadā **būvvaldes vadītājs** pieprasa kukuli (300,- LVL) par negatīva atzinuma nesniegšanu un labvēlīga lēmuma pieņemšanas procesa nodrošināšanu pašvaldībā detālplānojuma apstiprināšanas procesā;
- 2007.gada rudenī **būvvaldes amatpersona** pieņēmusi no kāda zemes īpašnieka pretlikumīgu atlīdzību (400,- LVL) un veikusi darbības kukuļdevēja interesēs, tādējādi nodrošinot viņam labvēlīga lēmuma pieņemšanu pašvaldībā;
- 2004.gadā **VUGD darbinieki** laikā izsniedza fiziskām un juridiskām personām atzinumus par objektu atbilstību ugunsdrošības tehnisko noteikumu prasībām, neveicot to reģistrāciju un grāmatvedības uzskaiti, kā arī piesavinoties samaksu par valsts nodevu;
- 2004.gadā **Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas amatpersona** par nesaskaņo bēniņu stāva rekonstrukcijas projektu saskaņošanu saņēmis kukuli Ls 1000.

Atklātie noziedzīgie nodarījumi

Uzņēmēja prettiesiska rīcība

- Uzņēmējs dod kukuli pašvaldības amatpersonai, lai tā neiebilstu pret būvatļaujas izsniegšanu veikala fasādes izbūvei saskaņā ar tirdzniecības tīkla korporatīvo tēlu, kas būtu kontrastā ar apdzīvotās vietas vēsturisko izskatu.

Noziedzīgi nodarījumi grupā

- 2007. un 2008.gadā izmeklēšanas ietvaros iegūti pietiekami pierādījumi par 4 gadījumiem, kad laika posmā no 2005. līdz 2008.gada februārim:
 - ✓ divas Rīgas domes amatpersonas, izmantojot trešo RD amatpersonu kā starpnieku,
 - ✓ no vairākiem nekustamo īpašumu projektu attīstītājiem
 - ✓ pieprasīja naudu – kukuļus, par labvēlīgu lēmuma pieņemšanu saistībā ar plānotajām būvniecības iecerēm Rīgas pilsētā.

Atklātie noziedzīgie nodarījumi

Četras noziedzīgu nodarījumu epizodes

- 1) zemes gabalu īpašnieks vēlas iegūt tiesības veikt apbūvi ar ievērojami lielāku (par paredzēto) stāvu skaitu un intensitāti (pieprasīts 1 000 000,- EUR, saņemts 326 000,- EUR);
- 2) par labvēlīga lēmuma pieņemšanu saistībā ar dzīvojamo māju kompleksa būvniecības atbalstīšanu (60 000,- EUR);
- 3) lai Rīgas domē un tās institūcijās tiktu pieņemti būvniecības ieceres attīstītājam labvēlīgi lēmumi būvatļaujas izsniegšanas procesā saistībā ar sekmīgu dzīvojamo māju kompleksa būvniecību (60 000,- EUR);
- 4) par projekta virzītājam labvēlīgu lēmumu pieņemšanu Rīgas domē un tās institūcijās saistībā ar daudzdzīvokļu dzīvojamo māju kompleksa ieceri (pieprasīts 30 000,- EUR, netika samaksāts).

KORUPCIJAS NOVĒRSANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Potenciālie korupcijas riski būvatļauju izsniegšanā

- Ar personisko vai mantisko ieinteresētību saistīti riski;
- Ar rīcības brīvību saistītie apstākļi, kuros var pastāvēt prettiesiska maksājuma (kukuļa) pieprasīšanas vai saņemšanas risks;
- Ar resursu trūkumu saistīti riski.

KORUPCIJAS NOVĒRSANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Personisko vai mantisko ieinteresētību saistīti riski

1. **Prettiesiskas lobēšanas ietekmē** izstrādāti atsevišķām personām labvēlīgāki noteikumi vai to grozījumi ar teritorijas apbūvi saistītajos normatīvajos aktos.
2. **Būvvaldes amatpersonu iespējama ietekmēšana** (tieša, netieša) attiecībā uz veiktajiem būvniecības uzraudzības un kontroles pasākumiem pašvaldības realizētajos būvprojektos.
3. Būvvaldes amatpersonu **funkciju izpilde interešu konflikta situācijā**, pārkāpjot ar likumu noteiktos ierobežojumus un aizliegumus:
 - 3.1. Lēmumu pieņemšana, kuros ieinteresētas pašas amatpersonas, viņu radnieki vai darījumu partneri;
 - 3.2. Neatļauta amatu savienošana;
 - 3.3. Lētu dāvanu, viesmīlības piedāvājumu pieņemšana;
 - 3.4. Citu būvvaldes amatpersonu lēmuma ietekmēšana (tieša, netieša) attiecībā uz veiktajiem būvniecības uzraudzības un kontroles pasākumiem.

Interesešu konflikta riski

Pašvaldības būvvaldes vadītājs (arī amatpersona – būvinženieris, būvinspektors)

- ✓ Vienlaicīgi ir būvprojekta izstrādātājs SIA (dalībnieks, akcionārs) (arī aizklāti), apstiprina SIA projektus;
- ✓ Savieno savu amatu ar aizliegtu amatu uzņēmumos, kuri ieinteresēti šīs amatpersonas lēmumu pieņemšanā;
- ✓ Izdod būvatļauju savai laulātajai un pēc tam pieņem būvobjektu ekspluatācijā.

Valsts būvinspekcijas inspektors

- ✓ Savieno savu amatu ar aizliegtu amatu ar uzraudzības būvtehniķa amatu 2 uzņēmumos, būvdarbu vadītāja amatu, konsultanta amatu

Citi

- ✓ valdes loceklis rajona apvienotajā būvvaldē; pagasta padomes deputāts par detālplānojumu.

KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Rīcības brīvība, kukuļošanas risks (1)

1. Neviennozīmīgas, rīcības brīvību pieļaujošas būvniecības procedūras regulējošās normatīvo aktu prasības (valsts vai pašvaldības normatīvie akti) pieļauj normu dažādu interpretāciju, kas var radīt korupcijas risku:

✓ Būvvaldes amatpersona var atzīt vai var neatzīt nepieciešamību ierosināt pašvaldībai lemt par jaunu saistošo teritoriālpilānojumu un noteikumu vai to grozījumu izstrādāšanu, lai arī saskaņā ar privātpersonas iesniegumu ir pamatota nepieciešamība to darīt;

✓ Pastāv iespēja, ka būvvaldes amatpersona neizvirza plānošanas arhitektūras uzdevumā tādas prasības, kuras, iespējams, ieinteresētajai amatpersonai būtu grūti izpildīt;

KORUPCIJAS NOVĒRSANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Rīcības brīvība, kukuļošanas risks (2)

- ✓ Būvvaldes amatpersonai pastāv iespēja noteikt pārmērīgas prasības vai izvirzīt tādas prasības, kas nav racionāli nepieciešamas vai no kurām ir iespējams vēlāk atteikties;
- ✓ No amatpersonu puses iespējama pielaidīgāka rīcība (darbība vai bezdarbība) pasūtītāja interesēs; soda apmēra noteikšanā nav vispārsaistošu vadlīniju, soda apmērs nosakāms diskrecionāri.

2. Būvvaldes amatpersonu sniegto konsultāciju nevienlīdzīgā pieejamība.

3. Būvvaldes amatpersonu bezdarbība, konstatējot būvobjekta neatbilstību teritoriālajam plānojumam, apbūves noteikumiem vai plānošanas arhitektūras uzdevumam.

Ar resursu trūkumu saistītie riski

KORUPCIJAS NOVĒRSANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

1. Netiek veikta būvniecības procesa uzraudzība un kontrole Būvniecības likuma izpildes uzraudzības jomā un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa dotā deleģējuma apjomā, t.sk. apzināti gadījumos, kad amatpersona ir prettiesiski ietekmēta;
2. Uzraudzība un kontrole tiek veikta nevienlīdzīgā apmērā, izlases veida pārbaudes nodrošinot atsevišķos objektos;
3. Iespējama pielaidīgāka rīcība (darbība vai bezdarbība) pasūtītāja interesēs īpaši situācijās, kad viena un tā pati būvvaldes amatpersona personiski pieņem un izskata iesniegumus, kā arī vienpersoniski sniedz atzinumus.

KORUPCIJAS NOVĒRSANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Rīcība korupcijas risku mazināšanai (1)

- ✓ **Ziņot** KNAB par novērotajiem pārkāpumiem;
- ✓ Panākt **izmaiņas būvniecības kontroles sistēmā**, lai novērstu interešu konflikta situācijas, kad būvinspektoram vienpersoniski jāizvērtē pašvaldības (būvinspektora darba devēja) būvniecības procesa tiesiskums;
- ✓ Pašvaldībām nodrošināt ar būvniecības plānošanas jautājumiem saistītu **procedūru atklātumu**;
- ✓ **Pašvaldību vadītājiem kontrolēt**, vai būvvaldes amatpersonas nepieņem lēmumus attiecībā uz radniekiem un/vai biznesa partneriem;
- ✓ Pašvaldībām izstrādāt atbilstošu kārtību rīcībai situācijās, kad pašvaldības „klienti” būvvaldes amatpersonām dod dāvanas, pateicības.

KORUPCIJAS NOVĒRSĀNĀS UN APKAROŠANĀS BIROJS

Rīcība korupcijas risku mazināšanai (2)

- Normatīvajos aktos skaidri jādefinē:
 - ✓ administratīva soda apmērs ar būvniecību saistītos pārkāpumos;
 - ✓ būvinspektoru minimālās nepieciešamās darbības un to regularitāti, kontrolējot būvniecības procesa atbilstību normatīvo aktu prasībām;
 - ✓ būvobjekta apskates un pārbaudes kritērijus;
 - ✓ pārbaužu dokumentēšanas un dokumentu uzkrāšanas, reģistrēšanas kārtību.
- Pašvaldībām izvērtēt iespēju ieviest e-pakalpojumu izziņu, būvniecības noteikumu, atļauju izsniegšanai, tādējādi ceļot būvvaldes darba organizācijas kvalitāti un mazinot amatpersonu ietekmējamību no „klientu” puses.

KORUPCIJAS NOVĒRSANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Korupcijas negatīvās sekas

- **Tiek bremsēta ekonomikas attīstība**, kropļota konkurence un tirgus ekonomika;
- **Samazinās ienākumi** no nodokļiem;
- Tiek veicināta **sociālā nevienlīdzība** un atstumtība;
- Samazinās publisko **pakalpojumu kvalitāte** un tie **sadārdzinās**;
- Tiek **kaitēts** valsts pārvaldes **reputācijai**, graujot likuma varu.

Atbildība fiziskai personai

- Kukuļdošana – materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu **nodošana vai piedāvāšana** personiski vai ar starpnieku valsts amatpersonai, lai tā, izmantojot savu dienesta stāvokli, **izdarītu vai neizdarītu kādu darbību** kukuļdevēja interesēs (KL 320)
- Krimināllikumā fiziskām personām par kukuļdošanu noteikta atbildība:
 - ✓ brīvības atņemšanas līdz **5 gadiem**;
 - ✓ par kukuļdošanu lielā apmērā vai, ja to ir izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējās vienošanās, brīvības atņemšana līdz **8 gadiem** (iespējama mantas konfiskācija);
 - ✓ ja to ir izdarījusi organizēta grupa – no 2 līdz **10 gadiem** (iespējama mantas konfiskācija).

KORUPCIJAS NOVĒRSANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Piespiedu ietekmēšanas līdzekļi juridiskai personai (1)

- Piespiedu ietekmēšanas līdzekļi var piemērot juridiskajai personai, ja **fiziska persona** izdarījusi nodarījumu (rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas loceklis):

✓ juridiskās personas

- interesēs;
- labā;
- nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā.

**Tiek vērtēti pasākumi, ko juridiskā persona veikusi,
lai novērstu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu**

KORUPCIJAS NOVĒRSANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Piespiedu ietekmēšanas līdzekļi juridiskai personai (2)

- **Tiesību ierobežošana**
 - noteiktu tiesību vai atļauju atņemšana vai tāda aizlieguma noteikšana, kas juridiskajai personai neļauj izmantot noteiktas tiesības; saņemt valsts atbalstu vai palīdzību; piedalīties valsts vai pašvaldības iepirkuma procedūrā; veikt noteikta veida darbību uz laiku no viena gada līdz desmit gadiem.
- **Mantas konfiskācija**
 - īpašumā esošās mantas piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā
- **Naudas piedziņa**
 - no 10 līdz 100 000 minimālo mēnešalgu apmērā (līdz 32 milj. €)
- **Likvidācija**

KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Par korupciju ziņojiet KNAB

KNAB

kontaktinformācija

Tālrunis konsultācijām:

67356189

Ziņojumu centrs:

8000 20 70

E-pasts: knab@knab.gov.lv

Adrese: Brīvības iela104/2,

Rīga, LV-1001

www.knab.gov.lv

8000 20 70

BEZMAKSAS UZTICĪBAS TĀLRUNIS